

V A R I A

Agnieszka GÓRSKA

ORCID: 0009-0008-4989-3475

*Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie*

Jakie standardy jakości opieki i wychowania są istotne dla rozwoju dziecka?

Abstract: What quality standards of care and upbringing are important for a child's development?

In this article, I attempted to explain the essence of quality standards of care and upbringing for a child's development. Development is a series of changes that take place in the body and prepare the individual to function effectively in the world. In the first years of life, a child experiences so-called "critical periods," which are related to the external environment as well as the individual's relationship with society. A special role is assigned to the preschool age, when the child develops the desire to explore the world autonomously, based on his or her own rules. The role of caregivers is to become familiar with the quality standards of educational care and try to implement them during contact with a developing child. Playful activities can be helpful, as they not only provide enjoyment but also foster cognitive development, pro-social attitudes, and self-confidence. Through these activities, the child has the opportunity to develop across multiple dimensions in a way that is tailored to their abilities and needs.

Keywords: pre-school child, pre-school teacher, effective education, critical periods, cognitive development, emotional and social development, play, autonomy, a child's own activity, initiative

Słowa kluczowe: dziecko w wieku przedszkolnym, nauczyciel przedszkola, efektywne kształcenie, okresy krytyczne, rozwój poznawczy, rozwój emocjonalno-społeczny, zabawa, autonomia, aktywność własna dziecka, inicjatywa

W niniejszym artykule podjęłam próbę wyjaśnienia standardów jakości opieki i wychowania dla rozwoju dziecka. Rozwój jest ciągiem zmian, które zachodzą w organizmie i przygotowują jednostkę do sprawnego funkcjonowania w świecie. W pierwszych latach życia dziecko doświadcza tzw. okresów krytycznych, które wiążą się ze środowiskiem zewnętrznym, a także relacjami jednostki ze społeczeństwem. Szczególną rolę przypisuje się wiekowi przedszkolnemu, kiedy to w dziecku budzi się chęć poznawania świata w autonomiczny, oparty na

własnych zasadach sposób. Zadaniem opiekunów jest zapoznać się ze standardami jakości opieki i wychowania oraz podejmować próbę ich wdrożenia podczas kontaktu z rozwijającym się dzieckiem. Pomocne mogą okazać się zabawy, które oprócz zapewniania przyjemności pozwalają kształtować rozwój poznawczy, postawy prospołeczne czy pewność siebie. Dzięki nim dziecko ma szansę rozwijać się na wielu płaszczyznach w sposób dostosowany do jego możliwości i potrzeb.

Rozwój człowieka to ciąg nieustannych zmian dokonujących się w jego psychice, zachowaniu, a także wyglądzie zewnętrznym. Wielu naukowców specjalizujących się w naukach pedagogicznych oraz psychologicznych podejmuje liczne obserwacje, które pomagają zrozumieć współczesnemu człowiekowi złożoność życia ludzkiego, a także uwrażliwiają go na problemy pojawiające się w poszczególnych stadiach. Jak zauważają A. Brzezińska, K. Appelt i B. Ziółkowska, rozwój ontogenetyczny można podzielić na kilka etapów, wśród których wyróżnia się: okres prenatalny i perinatalny, wiek niemowlęcy, poniemowlęcy, przedszkolny, szkolny z fazami dorastania, wczesną, środkową, a także późną dorosłość (Brzezińska, Appelt, Ziółkowska, 2016, s. 15–22).

To właśnie okres przedszkolny odgrywa niezwykle istotną rolę w procesie nabywania przez dziecko nowych umiejętności w zakresie motorycznym, społecznym i intelektualnym. Dlatego bardzo ważne jest, by w odpowiedni sposób je wspierać, a także umożliwiać mu całościowe poznanie świata według określonych prawideł. W powyższym artykule pragnę zawrzeć informacje dotyczące standardów jakości opieki i wychowania, które są istotne dla rozwoju dziecka oraz przybliżyć ich efektywny sposób wykorzystania w pracy nauczyciela.

Jeśli chcemy wspierać rozwój dziecka, powinniśmy bliżej przyjrzeć się jego skomplikowanemu procesowi rozwojowemu. Dziecko w wieku przedszkolnym przechodzi przez szereg etapów rzutujących na jego rozwój. Wśród nich wyróżnia się pewne okresy, które mogą zaburzać swobodny wzrost, a także powodować zaburzenia w obrębie emocjonalnym. L. S. Wygotski nazywa je okresami krytycznymi. Pierwszy z nich się pojawia, kiedy człowiek przychodzi na świat i jest to związane ze zmianą środowiska, w którym dotychczas egzystował. Noworodek musi stopniowo zaadaptować się do odmiennych warunków oraz przyswoić sobie podstawowe funkcje umożliwiające przeżycie poza organizmem matki. Jednak dopiero na początku trzeciego roku życia obserwuje się najgwałtowniejsze reakcje wiążące się z przejściem z jednego do drugiego okresu. Dziecko może stać się krnąbrne i przekorne, co jest efektem kształtowania się poczucia samodzielności i własnej woli. Niejednokrotnie jest to bardzo trudny etap dla rodziców lub opiekunów, którzy muszą wykazać się szczególną cierpliwością oraz konsekwencją wobec do rozwijającej się jednostki. Dlatego bardzo ważną i niezwykle pomocną umiejętnością jest znajomość standardów opieki i wychowania, umożliwiających wychowanie i kształtowanie dziecka.

Dziecko wkraczające w okres przedszkolny ma już doświadczenia zdobyte we wcześniejszym okresie, związane z autonomią i wolną wolą, odkrywaniem świata i siebie oraz z poruszaniem się w świecie ludzi. Odczuwa chęć i gotowość do podejmowania nowych działań, lecz zмага się z problemem dotyczącym rozgraniczania rzeczywistości i świata fantastycznego, z planowaniem działań i doprowadzaniem ich do końca. Pomocą mogą stać się zadania podejmowane przez dorosłych, a także wsparcie w trakcie ich wykonywania. Udział dorosłego w inicjacji działań dziecka oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów powinny jednak ulegać stopniowemu zmniejszeniu. Ma to związek z rozwijającą się wówczas samodzielnością, będącą podstawą inicjatywy dziecka. Jak zatem należy postępować, by nie wykazywać się przesadną ingerencją, a zarazem pokrzepiać rozwijającą się jednostkę? Dziecko w okresie przedszkolnym odczuwa zwiększoną potrzebę poznawania świata, dlatego zadaniem rodziców i wychowawców powinno być stworzenie mu okazji do samodzielnego eksplorowania świata oraz rozpoczynania nowych wyzwań, które staną się inicjatywą do podejmowania dalszych kroków w procesie poznawania siebie, świata, w którym żyje, a także przyjmowania poszczególnych ról w społeczeństwie. Co więcej, stanowią także podstawę poczucia kompetencji oraz dokonywania adekwatnej samooceny. Należy pamiętać, żeby nie hamować budzącej się w dziecku inicjatywy, gdyż może to doprowadzić do zniechęcenia w podejmowaniu nowych wyzwań. Zabawy uważane są za priorytetową formę aktywności w omawianym wieku, gdyż wspomagają rozwój wyobraźni, uczą współdziałania z innymi uczestnikami, pomagają w wyznaczaniu i realizacji celów, a także we wcielaniu się w role społeczne. Już L. Wygotski podkreślał istotną rolę zabawy w wieku młodszym, o czym świadczą słowa jednego z jego ostatnich wykładów, pt. *Zabawa i rozwój psychologiczny dziecka*, w którym stwierdził, iż „zabawa tworzy «strefę bliskiego rozwoju» dziecka. To właśnie w trakcie zabawy dziecko zawsze zachowuje się ponad swój wiek, wychodzi poza swoje codzienne zachowania, jest twórcze i kreatywne” (Wygotski, 2000, s. 67–88). Zabawa odgrywa zatem istotną rolę, gdyż stymuluje kreatywność i twórcze myślenie, stwarza możliwość realizacji własnych pomysłów czy pragnień oraz wspiera rozwój emocjonalno-społeczny. W gestii osób dorosłych (wychowawców czy opiekunów) leży tworzenie odpowiednich miejsc do zabawy, w których dzieci będą mogły czuć się komfortowo, a także pobudzać swą wyobraźnię, organizacja czasu, umożliwienie im podejmowania samodzielnych działań, a także przyzwolenie na różne formy zabaw, do których można zaliczyć: *z a b a w y n a s e r i o*, polegające na wykorzystaniu umiejętności manualnych przez użycie zabawek takich, jak klocki, plastelina czy układanki, które wspomagają rozwój ruchów dłoni i palców oraz pomagają przewidywać konsekwencje działań; *z a b a w y n a n i b y*, skupiające się wokół różnych wymyślonych sytuacji, w których dziecko samodzielnie inicjuje środowisko oraz przedmioty, które ma zamiar wykorzystać w stworzonym przez siebie śro-

dowisku, wspomagają one rozwój animizmu i antropomorfizmu, przez nadawanie elementom codziennego użytku nowych funkcji, przeznaczeń czy uczuć; zabawy i gry z wykorzystaniem reguł (por. Matejczuk, 2014, s. 12–17), dzięki którym przedszkolak uczy się współpracy z innymi uczestnikami zabawy, rozwijając jednocześnie świadomość istnienia pewnych norm, według których należy postępować. Doświadcza także pierwszych rywalizacji, pomagających zrozumieć idee wygranej i przegranej. Dlatego tak niezwykle ważna jest znajomość kluczowych procesów rozwojowych przebiegających we wspomnianym okresie oraz zadań, które dziecko stopniowo realizuje. Pomoże to wykazać się większą wrażliwością i empatią w stosunku do rodzącej się u małego człowieka inicjatywy oraz chęci odkrywania świata, umożliwi odpowiednie jej pobudzanie oraz poskramianie, a także wpłynie na rozwój sumienia, niezwykle ważny do odpowiedniego funkcjonowania w grupie społecznej. Należy jednak pamiętać, by nie wywierać na dziecku presji bycia najlepszym, gdyż może to rodzić poczucie bycia gorszym w momencie poniesienia porażki. Dziecko należy przekonać o jego wyjątkowości i ważności w świecie w taki sposób, aby mogło budować pewność siebie oraz poczucie wartości. Należy tu jednak zachować umiar, by nie przyczynić się do nadmiernej gloryfikacji własnej osoby u dziecka. Warto również wspomnieć, iż środowisko wychowawcze pełni niezwykle ważną funkcję w procesach rozwojowych przedszkolaków, gdyż wspiera kształtowanie postaw i ról, poznawanie, a także praktykowanie tradycji czy rytuałów, komunikację społeczną oraz postrzeganie otaczającego świata.

Podsumowując: wspomniane powyżej standardy opieki i wychowania pomagają dziecku poszerzać swoje kompetencje. Wpływają na rozwój emocjonalno-społeczny, pobudzają aktywność i inicjatywę. Dlatego znajomość ich istnienia, a także wykorzystania, pomoże wychowawcy w bardziej efektywnym kształceniu wychowanka na poszczególnych etapach jego rozwoju.

Bibliografia

- Brzezińska, A., Appelt, K., Ziółkowska, B. (2016). *Psychologia rozwoju człowieka*. Sopot: GWP.
- Harwas-Napierała, B., Trempała, J. (2002). *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*. T. 1. Warszawa: PWN.
- Matejczuk, J. (2014). *Opieka i wychowanie. Wiek przedszkolny*. T. 2. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Wygotski, L.S. (2000). *Zabawa i jej rola w rozwoju psychicznym dziecka*. W: A. Brzezińska, G. Lutomski, T. Czub, B. Smykowski (red.), *Dziecko w zabawie i świecie języka*. Wyd. 2. Poznań: Zysk i S-ka, s. 67–88.
- Wygotski, L. S. (2002). *Wybrane prace psychologiczne*. II: *Dzieciństwo i dorastanie*. Przeł. A. Brzezińska i in. Poznań: Zysk i S-ka.